

ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА

УДК 336.71(045)

СИСТЕМНА БАНКІВСЬКА КРИЗА УКРАЇНИ 2014–2015 рр.: ПРИЧИННО-НАСЛІДКОВИЙ ЗВ'ЯЗОК

© 2016 БІЛЕЦЬКА Н. В., ЛОПАТЮК Р. І., СЕРВЕТНИК-ЦАРІЙ В. В.

УДК 336.71(045)

Білецька Н. В., Лопатюк Р. І., Серветник-Царій В. В.

Системна банківська криза України 2014–2015 рр.: причинно-наслідковий зв'язок

Мета статті полягає у вивченні поняття системної банківської кризи у науково-практичній літературі, а також дослідженні причин і наслідків системних банківських криз на прикладі системної кризи української банківської системи протягом двох останніх років. Досліджено визначення «банківська криза», «системна банківська криза» та запропоновано власне бачення теоретичного аспекту системної банківської кризи. Вивчено особливості системних банківських криз, зокрема кризи 2014–2015 рр. через призму соціальних, політичних, економічних, мікро- та макроекономічних причин. Проаналізовано наслідки, до яких вона призвела українську банківську систему, та її вплив на рівень життя населення. Проведено аналіз динаміки основних показників банківської діяльності в Україні протягом останніх п'яти років, а також запропоновано декілька основних моментів, на які потрібно звернути увагу вкладникам при виборі банку.

Ключові слова: банківська криза, системна банківська криза, депозит, актив банку, пасив банку.

Табл.: 1. **Бібл.:** 15.

Білецька Наталія Вікторівна – кандидат економічних наук, доцент, кафедра фінансів оподаткування та торговельного підприємництва, Вінницький інститут конструювання одягу і підприємництва (пр. Космонавтів, 7, Вінниця, 21021, Україна)

E-mail: y_sv@ukr.net

Лопатюк Руслана Іванівна – кандидат економічних наук, доцент, кафедра фінансів оподаткування та торговельного підприємництва, Вінницький інститут конструювання одягу і підприємництва (пр. Космонавтів, 7, Вінниця, 21021, Україна)

E-mail: rufalina@ukr.net

Серветник-Царій Валентина Вікторівна – кандидат економічних наук, доцент, кафедра фінансів оподаткування та торговельного підприємництва, Вінницький інститут конструювання одягу і підприємництва (пр. Космонавтів, 7, Вінниця, 21021, Україна)

УДК 336.71(045)

UDC 336.71(045)

Білецькая Н. В., Лопатюк Р. И., Серветник-Царий В. В.
Системный банковский кризис Украины 2014–2015 гг.:
причинно-следственная связь

Biletska N. V., Lopatiuk R. I., Servetnik-Tzariy V. V.
The Systemic Banking Crisis of 2014–2015 in Ukraine:
Causal Relationship

Цель статьи заключается в изучении понятия системного банковского кризиса в научно-практической литературе, а также исследовании причин и последствий системных банковских кризисов на примере системного кризиса украинской банковской системы в течение двух последних лет. Исследованы определения «банковский кризис», «системный банковский кризис» и предложено собственное видение теоретического аспекта системного банковского кризиса. Изучены особенности системных банковских кризисов, в частности кризиса 2014–2015 гг. через призму социальных, политических, экономических, микро- и макроекономических причин. Проанализированы последствия, к которым она привела украинскую банковскую систему, и ее влияние на уровень жизни населения. Проведен анализ динамики основных показателей банковской деятельности в Украине в течение последних пяти лет, а также предложено несколько основных моментов, на которые нужно обратить внимание вкладчикам при выборе банка.

Ключевые слова: банковский кризис, системный банковский кризис, депозит, актив банка, пассив банка.

Табл.: 1. **Библ.:** 15.

Білецькая Наталія Вікторівна – кандидат економічних наук, доцент, кафедра фінансов налогообложения и торгового предпринимательства, Вінницький інститут конструювання одягу і підприємництва (пр. Космонавтів, 7, Вінниця, 21021, Україна)

The aim of the article is to study the concept of systemic banking crisis in scientific and practical literature as well as determine the causes and consequences of systemic banking crises on the example of the Ukrainian banking system for the last two years. The definitions of “banking crisis”, “systemic banking crisis” have been considered and our own vision of the theoretical aspect of a systemic banking crisis has been suggested. The features of systemic banking crises, in particular the crisis of 2014–2015, through the prism of social, political, economic, micro- and macroeconomic factors have been identified. The consequences, to which it led the Ukrainian banking system, and its impact on the population living standards have been examined. The dynamics of main indicators of the banking activity in Ukraine over the last five years has been analyzed, and a few basic points, which require the investors' attention when choosing a bank, have been suggested.

Keywords: banking crisis, systemic banking crisis, deposit, bank assets, bank liabilities.

Tabl.: 1. **Bibl.:** 15.

Biletska Nataliya V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Department of Finance Taxation and Trading Business, Vinnitsa Institute of Designing Clothes and Entrepreneurship (7 Kosmonavtiv Ave., Vinnitsya, 21021, Ukraine)

E-mail: y_sv@ukr.net

E-mail: y_sv@ukr.net

Лопатюк Руслана Ивановна – кандидат економічних наук, доцент, кафедра фінансов налогообложення и торгового підприємництва, Вінницький інститут конструювання одяжки и підприємництва (пр. Космонавтов, 7, Вінниця, 21021, Україна)

E-mail: rufalina@ukr.net

Серветник-Царий Валентина Викторовна – кандидат економічних наук, доцент, кафедра фінансов налогообложення и торгового підприємництва, Вінницький інститут конструювання одяжки и підприємництва (пр. Космонавтов, 7, Вінниця, 21021, Україна)

Lopatiuk Ruslana I. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Department of Finance Taxation and Trading Business, Vinnitsa Institute of Designing Clothes and Entrepreneurship (7 Kosmonavtiv Ave., Vinnytsia, 21021, Ukraine)

E-mail: rufalina@ukr.net

Servetnik-Tzariy Valentina V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Department of Finance Taxation and Trading Business, Vinnitsa Institute of Designing Clothes and Entrepreneurship (7 Kosmonavtiv Ave., Vinnytsia, 21021, Ukraine)

Вступ. У сучасних умовах ринкової економіки банківська система вважається одним із головних секторів економіки країни, оскільки від результатів її діяльності залежить функціонування майже всіх інших галузей економіки. Проте невідомою рисою ринкової економіки вважаються кризи, які виникають у банківській сфері та «приводять до паралічу платіжної системи, коливань курсу національної валюти, викликають загострення політичної ситуації» [6]. Протягом останніх чотирьох десятиліть банківські кризи охоплювали економічні системи більше 70 країн. З метою подолання та виходу з кризи у США, країнах ЄС і країнах СНД, банківські системи яких пережили кризові періоди, були застосовані найрізноманітніші інструменти: підтримка ліквідності «кредитором останньої інстанції», зниження обов'язкових резервних вимог, диверсифікований підхід до встановлення економічних нормативів, перехід проблемної кредитної організації (банку) під управління спеціалізованого інституту з реструктуризації, рекапіталізація і націоналізація соціально значущих банків для країни [4].

На жаль, останнім часом банківська криза є досить частим явищем і в Україні. Так, 2014–2015 рр. запам'яталися тим, що «банківський ринок перебуває у трансі від курсового стрибка, втрати активів у Криму та зоні АТО (втрата більше 15 % активів та пасивів банків), падіння кредитоспроможності клієнтів, масового скорочення персоналу і продовження серії дефолтів фінансових установ» [8].

З огляду на це, у всіх країнах, які пізнали таке економічне явище, чималі зусилля завжди спрямовуються на пошук шляхів щодо врегулювання та протистояння банківським кризам, забезпечення стійкості та надійності фінансових установ, а також підвищення ступеня довіри клієнтів, активи яких знаходяться на банківських рахунках. Звідси виникає необхідність розуміння, що ж являє собою системна банківська криза, якими ознаками вона характеризується, а також виявлення причин її виникнення та знаходження ефективних методів та способів виходу з неї. Тому на сьогодні ця тема є надзвичайно актуальною та потребує детального вивчення.

Теоретичним аспектам поняття системної банківської кризи приділено чимало уваги у науково-практичній літературі економічного напрямку. Серед науковців, які розглядали та вивчали сутність системних банківських криз, необхідно виокремити Барановського О., Береславську О., Буряк О., Васильєва Т., Версаль Н., Гриценко Р., Джулай В., Ковалюк А., Коптюх О., Манжос С., Марти-

ненко В., Петик Л., Реверчук С., Руденко З., Федорова С. та ін.

Поняття «криза» походить від грецького слова «krisis», що в перекладі означає рішення, поворотний пункт, результат, важкий перехідний стан. Криза як економічна категорія, є фактичним станом нестійкого функціонування системи, в якому може опинитися будь-яка з її підсистем [3].

У науковій літературі зустрічається інтерпретація банківської кризи як такої та банківської кризи як системної. Різниця між цими двома поняттями полягає лише в тому, що банківська криза як така охоплює окремих банків, тобто виникає на мікрорівні, а системна банківська криза – на макрорівні. Розглянемо більш детально трактування системної банківської кризи у вітчизняній і зарубіжній економічній літературі.

Науковець В. Джулай під системною банківською кризою розуміє кризу, за якої «виникають значні порушення в роботі банків, що здійснюють найбільші обсяги основних банківських операцій, тобто виникає загроза існування всієї банківської системи» [7].

Науковці С. Реверчук та А. Ковалюк системну банківську кризу трактують як «стрімку і масштабне погіршення якості активів значної кількості комерційних банків під впливом несприятливих макроекономічних, інституційних і регулятивних чинників, що унеможлиблює виконання банківською системою своїх функцій» [12].

У науковій статті Л. Петик та С. Федорової під кризою банківської системи розглядається «такий її стан, за якого вона не здатна забезпечити як надійності та стабільності функціонування окремих банків і банківської системи загалом, так і стабільності грошей та безперебійного обслуговування економіки» [11].

Руденко З. у своїй науковій праці розглядає системну кризу як «кризу базових відносин у політико-правовій та соціально-економічних сферах, на яких будувалася чинна модель розвитку країни» [13].

Береславська О. під банківською кризою розглядає «нездатність банківської системи виконувати свої основні функції акумуляції та мобілізації тимчасово вільних коштів, надання кредитів, проведення розрахункових і платіжних операцій у економіці країни» [4].

Мищенко В. характеризує банківські кризи такими ознаками:

- різке зниження ліквідності та платоспроможності банків;
- невиконання банками своїх зобов'язань перед кредиторами та вкладниками;

- погіршення якості активів; збільшення частки проблемних кредитів; зниження дохідності банківських операцій;
- банкрутство значної кількості банків [10].

На офіційному сайті Національного банку України банківська криза трактується як «різка зміна зовнішніх і внутрішніх умов діяльності банківської системи, внаслідок чого вона стає неспроможною стабільно функціонувати та виконувати свої основні функції» [1].

Отже, за проведеними дослідженнями під системною банківською кризою необхідно розуміти явище чи процес, що виникає на макроекономічному рівні та охоплює банківську систему країни в цілому, унеможливаючи нормальне функціонування усіх банків, навіть тих, які є фінансово стійкими.

Що ж стає причиною виникнення системних банківських криз? Це питання хоч і є дискусійним у широких колах теоретиків і практиків, проте має неоднозначний характер. Так, Білай О. у своїй статті зазначає, що системні банківські кризи «спричинені зовнішніми щодо банківського сектора макроекономічними проблемами», а саме кризою фінансової політики та нарощуванням державного боргу; неспроможністю обраного режиму валютного курсу; раціонування кредиту тощо [5]. Проте, ми вважаємо, що недоречним є «звинувачувати» тільки проблеми на макрорівні як передумову виникнення макроекономічної кризи банківської системи, адже насамперед потрібно навести лад у внутрішній поведінці окремо взятих банків, які, як відомо, не завжди можуть похвалитися ідеальною системою внутрішнього менеджменту. Ряд порушень та недоліків у діяльності фінансових установ, виявлених наглядною радою, ослаблюють банківську систему в цілому та роблять її «більш уразливою до макроекономічних шоків» [15].

Шпачук В. поділяє причини виникнення системної банківської кризи на макроекономічні (фінансова глобалізація, неефективна макроекономічна політика уряду, суттєвий рівень доларизації України), регулятивні (недосконала нормативно-правова база, неадекватні та / або невчасні заходи впливу) та управлінські (недоліки та прорахунки у визначенні стратегії банку, відсутність якісного внутрішнього контролю) [15].

Науковець Береславська О. поділяє причини, які зумовлюють появу кризових явищ у банківській системі, на зовнішні (процеси дерегуляції і лібералізації міжнародного руху капіталу в умовах глобалізації; швидкі темпи зростання обсягів фінансових операцій у світовому масштабі) та внутрішні (макроекономічна нестабільність у країні) [4]. Як зазначає автор, найпоширенішою причиною виникнення системних криз залишається «нездатність менеджменту банку визначити ступінь кредитного ризику і встановити йому відповідну ціну» [4].

За даними рейтингового агентства «Кредит-Рейтинг» основними причинами, які супроводжують виникнення системних банківських криз, є:

- низькі темпи нарощування капіталу та недостатній рівень капіталізації;
- низька якість активів;
- продовження роботи банківських установ із низькою фінансовою стійкістю;

- висока вартість клієнтських коштів;
- високий рівень доларизації економіки;
- низький рівень захисту прав кредиторів [2].

Розглядаючи причини системних банківських криз, необхідно згадати, що останній рік для України був не з легких, адже характеризується він як найважчий період в історії українських банків. Понад тридцять банків збанкрутіли або знаходяться на стадії ліквідації. Серед них такі фінансові установи, як Брокбізнесбанк, Дельта Банк, Златобанк, Імексбанк, банк «Київська Русь», Кредитпромбанк, Надра Банк тощо (*інформація станом на 22.01.2016 р.*) [14].

Згідно з українським інтернет-виданням «Фокус» банкрутство банків у 2014–2015 рр. частково викликано очисткою ринку від рудиментів режиму экс-президента України Віктора Януковича. За підрахунками «Фокуса» близько половини банків безпосередньо пов'язані з передовими в минулому регіоналами [14]. За даними офіційного сайту НБУ станом на кінець 2015 р. в Україні залишилося 120 діючих банків, що на 26,38 % менше порівняно з 2014 р. (163 банки), на 33,3 % менше відносно 2013 р. (180 банків) та на 56 % менше порівняно з 2011 та 2012 рр. (176 банків)

Банківська криза 2014–2015 рр., за словами керівника фінансового сектора відділу аудиторських послуг КРМГ в Україні, спровокована штучними воєнно-політичними факторами і, на відміну від попередніх криз, які обвалювалися на банківську систему нашої країни, відрізняється хаотичним розвитком.

Науковець Руденко З., розглядаючи особливості банківської кризи в Україні протягом 2014–2015 рр., поділяє причини на [14]:

1. Політичні:

- неузгодженість та непоступливість між політичними силами, які займають різні гілки влади, під час розроблення важливих загальнонаціональних законодавчих актів та економічних документів;
- формування керівництва органів виконавчої влади, державних установ та організацій на всіх рівнях виключно за участю правлячих політичних сил;
- анексія Автономної Республіки Крим та розгортання воєнних дій на Сході держави;
- надмірна централізація фінансових ресурсів і влади;
- невизначеність із міжнародним вектором;
- незахищена законодавча база від втручання та внесення змін із метою пристосування її норм до окремих, вигідних провладній більшості, ситуацій.

2. Економічні:

- нестабільність на валютному ринку та його спекулятивний характер;
- зростання дефіциту бюджету та державного боргу;
- девальвація гривні;
- невпинна тенденція до скорочення міжнародних резервів НБУ;
- хронічно від'ємне сальдо торговельного балансу.

3. Соціальні:

- соціальна несправедливість, зменшення середнього класу в суспільстві, значне розшарування населення;

- надмірне зрощення бізнесу та влади, спільна діяльність яких спрямована на задоволення насамперед своїх інтересів;
- втрата населенням старих орієнтирів і відсутність нових, внаслідок чого – зростання рівня психоемоційної напруги в суспільстві.

Слід зауважити, що серед запропонованих автором політичних причин, необхідно звернути увагу на анексію АР Крим та розгортання воєнних дій на Сході держави, адже після того, як територія півострова перейшла до складу Російської Федерації, місцева влада витиснула звідти всі банки українського походження, проте, так як на «кримські активи українських банків приходилося всього 1,7 % або 22 млрд грн від загального об'єму по Україні, анексію Криму фінансовим установам вдалося пережити з невеликими втратами» [14]. Значнішого впливу на стан банківської системи завдала війна на Донбасі, де було зосереджено чимало банківських відділень та клієнтів – юридичних осіб.

Політична нестабільність, анексія Криму, загроза повномасштабного військового вторгнення російських військ у вересні 2014 року після подій в Іловайську та девальвація гривні у кінці 2015 р. зумовили відтік депозитних вкладів. Ми вважаємо, що війна на Сході України стала тільки передумовою виникнення системної банківської кризи в Україні, а це, у свою чергу, зумовило падіння рівня життя населення, і люди почали активно знімати депозитні вкладення з банківських рахунків. Особливо таку активність відчули на собі саме російські банки, так як більшість українців вважають Росію своїм противником. Так, Сбербанк Росії втратив близько 30 % вкладень, ВТБ Банк та банк «Русский Стандарт» – понад 40 %. Безумовно, головними причинами кризи сьогодення є нестабільність у політичній сфері, війна на Сході країни, різка девальвація гривні та спричинена нею банківська паніка. Набіги на банки призвели до зниження ліквідності та погіршення фінансового стану, зумовивши ланцюжок банкрутств найслабших банків. В умовах системного стресу зниження довіри поширювалося і на відносно здорові банки за принципом доміно. Втримати вкладників стало можливо лише поєднанням аргументів високої надійності з високими відсотковими ставками. Як наслідок, підвищення цін на банківські ресурси паралізувало і без того проблемний кредитний ринок.

Тиск макрофінансових шоків, пов'язаних зі знеціненням гривні, спадом промвиробництва і рівня життя населення, помножений на численні військові загрози, тектонічні політичні зрушення та обмежувальні заходи регуляторів, створив атмосферу страху – ідеальні умови для набігів на банки», – пише видання Forbes [9]

Зауважимо, що попри те, що депозитні портфелі більшості банків зменшувалися з неймовірною швидкістю, були й такі банки, що спромоглися за період паніки наростити ресурсну базу. Серед них: банк «Михайлівський», Укргазбанк, Прокредит Банк, ОТП Банк. Збільшувати депозити банкам вдавалося за рахунок штучних перешкод для зняття депозитних вкладів.

Також банківська криза негативно позначилась на результатах фінансової діяльності банків (табл. 1).

Як показують дані табл. 1, активи банків у 2015 р. знизилися на 41493 млн грн (або 3,15 %) порівняно з по-

переднім 2014 р. (1316852 млн грн) та на 221079 млн грн (або 20,97 %) підвищилися порівняно з 2011 р., де загальний показник дорівнював 1054280 млн грн.

У 2015 р. було надано на 52314 млн грн менше кредитів, ніж у попередньому 2014 р. (1006358 млн грн), та на 128724 млн грн більше порівняно з 2011 р. (825320 млн грн). З них кредити, що надані суб'єктам господарювання у 2015 р., становили 786696 млн грн, у 2011 р. – 580907 млн грн та кредити, надані фізичним особам, розмір яких у 2015 р. становив 143772 млн грн та 174650 млн грн у 2011 р.

Частка простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів у 2015 р. мала найбільше значення та становила 21,2 %, що на 7,7 % більше порівняно з 2014 р. (13,5 %) та на 11,6 % більше порівняно з 2011 р. (9,6 %).

Пасиви, так як і активи українських банків, у 2015 р. знизилися на 41493 млн грн (або 3,15 %) порівняно з попереднім 2014 р. (1316852 млн грн) та на 221079 млн грн (або 20,97 %) підвищилися порівняно з 2011 р., де загальний показник дорівнював 1054280 млн грн. З них капітал у 2015 р. становив 123970 млн грн.

Доходи банків України у 2015 р. знизилися на 8,98 % порівняно з попереднім 2014 р. (210201 млн грн) та склали 191318 млн грн. Щодо витратної частини, то у 2015 р. спостерігається також зменшення на 5,53 % порівняно з попереднім роком, коли витрати становили 263167 грн (у 2015 р. – 248601 млн грн).

Результат діяльності у 2015 р. мав від'ємне значення і становив (-57283 млн грн), а це на 8,15 % більше відносно попереднього 2014 р. (-52966 млн грн)

Як відомо, рівень ефективності використання ресурсів і капіталу банку виражається через відносний показник прибутку – рентабельність. Головні показники, які характеризують діяльність фінансової установи – рентабельність активів банку (ROA) та рентабельність статутного капіталу (ROE). Розрахунок цих показників наведено у табл. 1. Так, рентабельність активів у 2015 р. мала від'ємне значення і дорівнювала (-5,12 %), що на 1,05 % менше порівняно з 2014 р. (4,07 %) та на 0,76 % менше порівняно з 2011 р. (-0,76 %).

Рентабельність капіталу у 2015 р. становила (-47,78 %), що на 17,32 % менше порівняно з 2014 р. (-30,46) та на 42,51 % менше порівняно з 2011 р. (-5,27 %). Це означає, що діяльність українських банків була збитковою.

З огляду на проведені нами дослідження, можна виокремити певні застереження чи уроки, для того щоб у подальшому не помилитися з вибором банку для відкриття депозитного рахунку та планувань власних заощаджень на майбутнє в цілому. Слід пам'ятати, що не завжди високі ставки депозитів свідчать про те, що вкладник не буде мати проблем і може не хвилюватися за власні кошти, адже як показала практика 2014–2015 рр. більшість таких банків збанкрутували у кризовий період. Високі депозитні ставки можуть свідчити про те, що банк є неліквідним.

Масове зняття вкладниками коштів із депозитних рахунків може розглядатися з двох сторін: як з негативною, так і позитивною. Як показали дослідження, різні банки реагують по-різному на паніку вкладників. У фінансово нестійких банках це може призвести до дефолту,

Таблиця 1

Динаміка активів і пасивів українських банків протягом 2011–2015 рр.

№ з/п	Назва показника	Роки					Відхилення 2015 р. від									
		2011	2012	2013	2014	2015	2011		2012		2013		2014			
		Абс. (+,-)	Відн. (%)	Абс. (+,-)	Відн. (%)	Абс. (+,-)	Відн. (%)	Абс. (+,-)	Відн. (%)	Абс. (+,-)	Відн. (%)	Абс. (+,-)	Відн. (%)			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15		
АКТИВИ																
I	Активи банків	1054280	1127192	1278095	1316852	1275359	221079	20,97	148167	13,14	-2736	-0,21	-41493	-3,15		
	Кредити надані	825320	815327	911402	1006358	954044	128724	15,60	138717	17,01	42642	4,68	-52314	-5,20		
	з них:															
1	кредити, що надані суб'єктам господарювання	580907	609202	698777	802582	786696	205789	35,43	177494	29,14	87919	12,58	-15886	-1,98		
	кредити, надані фізичним особам	174650	161775	167773	179040	143772	-30878	-17,68	-18003	-11,13	-24001	-14,31	-35268	-19,70		
2	Частка простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів, %	9,6	8,9	7,7	13,5	21,2	11,6	-	12,3	-	13,5	-	7,7	-		
ПАСИВИ																
II	Пасиви, усього	1054280	1127192	1278095	1316852	1275359	221079	20,97	148167	13,14	-2736	-0,21	-41493	-3,15		
1	Капітал	155487	169320	192599	148023	123970	-31517	-20,27	-45350	-26,78	-68629	-35,63	-24053	-16,25		
	з нього: статутний капітал	171865	175204	185239	180150	206653	34788	20,24	31449	17,95	21414	11,56	26503	14,71		
	Зобов'язання банків	898793	957872	1085496	1168829	1151389	252596	28,10	193517	20,20	65893	6,07	-17440	-1,49		
	з них:															
	кошти суб'єктів господарювання	186213	202550	234948	261372	304508	118295	63,53	101958	50,34	69560	29,61	43136	16,50		
2	з них: строкові кошти суб'єктів господарювання	74239	92786	104722	102527	86104	11865	15,98	-6682	-7,20	-18618	-17,78	-16423	-16,02		
	кошти фізичних осіб	306205	364003	433726	416371	373119	66914	21,85	9116	2,50	-60607	-13,97	-43252	-10,39		
	з них: строкові кошти фізичних осіб	237438	289129	350779	319121	278108	40670	17,13	-11021	-3,81	-72671	-20,72	-41013	-12,85		
	Довідково:															
1	Регулятивний капітал	178454	178909	204976	188949	116233	-62221	-34,87	-62676	-35,03	-88743	-43,29	-72716	-38,48		

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
2	Достатність (адекватність) регулятивного капіталу (H2), %	18,90	18,06	18,26	15,60	11,13	-7,77	-	-6,93	-	-7,13	-	-4,47	-
3	Доходи	142778	150449	168888	210201	191 318	48540	34,00	40869	27,16	22430	13,28	-18883	-8,98
4	Витрати	150486	145550	167452	263167	248 601	98115	65,20	103051	70,80	81149	48,46	-14566	-5,53
5	Результат діяльності	-7708	4899	1436	-52966	-57 283	-49575	643,16	-62182	-1269,28	-58719	-4089,07	-4317	8,15
6	Рентабельність активів, %	-0,76	0,45	0,12	-4,07	-5,12	-4,36	-	-5,57	-	-5,24	-	-1,05	-
7	Рентабельність капіталу, %	-5,27	3,03	0,81	-30,46	-47,78	-42,51	-	-50,81	-	-48,59	-	-17,32	-

Розрахунки здійснювалися станом на кінець року

у фінансово-стійких банках такий ажіотаж може призвести до погіршення показників діяльності фінансової установи, а деякі банки можуть навіть виграти з цього, адже можуть одержати приплив депозитів за рахунок втрат конкурентів. Як свідчить видання Forbes, «зниження депозитного портфеля свідчить про те, що банк навіть у найважчі часи зумів повернути кошти вкладникам» [9].

Надзвичайно важливу роль для підтримки банків у кризовий період відіграє фінансова допомога як із боку власників, так і з боку головного банку країни. Само собою, завжди потрібно пам'ятати кризи попередніх періодів і шляхи виходу з них, щоб не повторити тих самих помилок і не створити нових.

Висновок. Отже, під час проведеного нами дослідження уточнено поняття системної банківської кризи та запропоновано власну інтерпретацію цього визначення. Виявлено причини системних банківських криз, зокрема української кризи банківської системи 2014–2015 рр. – це політична нестабільність у країні, невизнана більшістю українцями анексія Криму, війна на Сході України, різка девальвація гривні тощо. Все це призвело до падіння рівня життя українського населення, підвищення валютного курсу та знецінення національної валюти, а також викликало найбільшу кризу банківської системи порівняно з кризами, які пережила Україна до цього часу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Банківська криза [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123133
2. Банківська система України – III квартал 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.credit-rating.ua/img/st_img/AS/2015/01.12.2015/Banking_System_11_2015_ukr.pdf
3. Барановський О. І. Сутність і різновиди фінансових криз / О. І. Барановський // Фінанси України. – 2009. – № 5. – С. 3–20.
4. Береславська О. І. Сучасні банківські кризи: причини та ймовірність повторення / О. І. Береславська // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). Серія «Фінанси, грошовий обіг і кредит». – 2013. – № 3 (62). – С. 78–84.
5. Білай О. С. Шляхи подолання фінансових криз: світовий досвід для України / О. С. Білай // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка. Фінанси та фінансові ринки». – 2009. – Вип. 3/1. – С. 85–90.
6. Грудзевич Я. В. Управління фінансовою стабільністю банківської системи в умовах кризи [Електронний ресурс] / Я. В. Грудзевич, Ю. П. Табачук. – Режим доступу : <https://docviewer.yandex.ua/?url=http%3A%2F%2Ffkd.org.ua%2Farticle%2Fdownload%2F28884%2F25894&name=25894&lang=uk&c=5690e5563ad4&page=1>
7. Джулай В. О. Чинники виникнення системних банківських криз у контексті фінансової глобалізації [Електронний ресурс] / В. О. Джулай. – Режим доступу : http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/469/1/PPRBS_25_15.pdf
8. Корнилюк Р. Рейтинг життєздатності банків – 2015 [Електронний ресурс] / Р. Корнилюк, Є. Шпитко. – Режим досту-

пу : http://ua.prostobankir.com.ua/mizhbankivskiy_biznes/statti/rejting_zhittezdatsnosti_bankiv_2015

9. Корнилюк Р. Банківська паніка: уроки та наслідки [Електронний ресурс] / Р. Корнилюк. – Режим доступу : <http://forbes.ua/ua/business/1396289-bankivska-panika-uroki-ta-naslidki>

10. Міщенко В. І. Вплив банківської кризи на зміну умов банківського кредитування / В. І. Міщенко // Банківська справа. Фінансовий простір. – 2015. – № 3 (19). – С. 63–69.

11. Петик Л. О. Кризи банківської системи: характеристики та критерії класифікації / Л. О. Петик, С. В. Федорова // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. пр. – 2010. – Вип. 20.2. – С. 225–230.

12. Реверчук С. Банківські кризи у відтворювальних процесах глобалізованої економіки / С. Реверчук, А. Ковалюк // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2009. – С. 13–15.

13. Руденко З. М. Фінансова криза в Україні 2014–2015 років: причини та інструменти регулювання / З. М. Руденко // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. Серія «Економічні проблеми макроекономічного та регіонального рівнів». – 2015. – Вип. 25.7. – С. 216–221.

14. Фінансовий портал Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minfin.com.ua/banks/problem/>

15. Шпачук В. В. Криза банку та банківської системи: основні поняття, суб'єкти державного управління [Електронний ресурс] / В. В. Шпачук // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2010. – С. 18–25. – Режим доступу : <http://www.dy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=155>

REFERENCES

"Bankivska kryza" [The banking crisis]. http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123133

"Bankivska systema Ukrainy - III kvartal 2015 roku" [The banking system of Ukraine - III quarter 2015]. http://www.credit-rating.ua/img/st_img/AS/2015/01.12.2015/Banking_System_11_2015_ukr.pdf

Baranovskyi, O. I. "Sutnist i riznovydy finansovykh kryz" [Essence and types of financial crises]. *Finansy Ukrainy*, no. 5 (2009): 3-20.

Bereslavskaya, O. I. "Suchasni bankivski kryzy: prychny ta imovirnist povtorennia" [Modern banking crisis: causes and likelihood of recurrence]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu DPS Ukrainy (ekonomika, pravo)*. Seriya «Finansy, hroshovyi obih i kredyt», no. 3 (62) (2013): 78-84.

Bilal, O. S. "Shliakhy podolannia finansovykh kryz: svitovyi dosvid dlia Ukrainy" [Addressing the financial crisis: international experience for Ukraine]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu*. Seriya «*Ekonomika. Finansy ta finansovi rynky*», no. 3/1 (2009): 85-90.

Dzhulai, V. O. "Chynnyky vynyknennia systemnykh bankivskykh kryz u konteksti finansovoi hlobalizatsii" [Factors of systemic banking crises in the context of financial globalization]. http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/469/1/PPRBS_25_15.pdf

Finansovyi portal Ministerstva finansiv Ukrainy. <http://minfin.com.ua/banks/problem/>

Hrudzevych, Ya. V., and Tabachuk, Yu. P. "Upravlinnia finansovoiu stabilnistiu bankivskoi systemy v umovakh kryzy" [Managing financial stability of the banking system in crisis]. <https://docviewer.yandex.ua/?url=http%3A%2F%2Ffdk.org.ua%2Farticle%2Fdownload%2F28884%2F25894&name=25894&lang=uk&c=5690e5563ad4&page=1>

Kornyliuk, R. "Bankivska panika: uroky ta naslidky" [The banking panic: lessons and implications]. <http://forbes.ua/ua/business/1396289-bankivska-panika-uroki-ta-naslidki>

Kornyliuk, R., and Shpytko, Ye. "Reitynh zhyttiezdatsnosti bankiv - 2015" [Rating viability of banks - 2015]. http://ua.prostobankir.com.ua/mizhbankivskiy_biznes/statti/rejting_zhittezdatsnosti_bankiv_2015

Mishchenko, V. I. "Vplyv bankivskoi kryzy na zminu umov bankivskoho kredyтування" [The impact of the banking crisis change the conditions of bank lending]. *Bankivska sprava. Finansovy prostir*, no. 3 (19) (2015): 63-69.

Petyk, L. O., and Fedorova, S. V. "Kryzy bankivskoi systemy: kharakterystyky ta kryterii klasyfikatsii" [The crisis of the banking system, characteristics and classification criteria]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, no. 20. 2 (2010): 225-230.

Rudenko, Z. M. "Finansova kryza v Ukraini 2014-2015 rokiv: prychny ta instrumenty rehuliuвання" [The financial crisis in Ukraine 2014-2015 years: causes and regulatory instruments]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho lisotekhnichnoho universytetu Ukrainy*. Seriya «*Ekonomichni problemy makroekonomichnoho ta rehionalnoho rivniv*», no. 25. 7 (2015): 216-221.

Reverchuk, S., and Kovalyuk, A. "Bankivski kryzy u vidtvoriuvannykh protsesakh hlobalizovanoi ekonomiky" [The banking crisis in the reproduction process globalized economy]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka* (2009): 13-15.

Shpachuk, V. V. "Kryza банку та банківської системи: основні поняття, суб'єкти державного управління" [The crisis of the bank and the banking system: basic concepts, subjects of public administration]. <http://www.dy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=15>